

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПЕРВОМАЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
(ППФК)
Циклова комісія професійної освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ в. о. директора ППФК
30.08.2024 № 87

**БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОХОРОНА ПРАЦІ
ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ**

Програма навчальної дисципліни

підготовки	<i>фахових молодших бакалаврів</i>
галузі знань	<i>07 Управління та адміністрування</i>
спеціальність	<i>071 Облік і оподаткування (2022)</i>
ОК в ОПП	ОК 7

Програма навчальної дисципліни «*Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист*» освітньо-професійної програми «*Облік і оподаткування*» (2022) спеціальності 071 *Облік і оподаткування* для здобувачів освіти I курсу денної форми навчання.

Розробник: *Селедець Ганна Володимирівна*, викладач охорони праці, спеціаліст другої категорії.

Програма розглянута і схвалена на засіданні циклової комісії професійної освіти 28.08.2024, протокол № 1, та рекомендована до затвердження рішенням методичної ради 28.08.2024, протокол № 1.

1. Опис освітнього компоненту (навчальної дисципліни)

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Форма навчання	денна
Рік підготовки	I (перший)
Семестр	1-й
Мова навчання	українська
Статус дисципліни	обов'язкова
Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	
Кількість кредитів ECTS	3
загальна кількість годин, в т.ч.:	90
– аудиторних	48
– самостійної роботи здобувачів освіти	42
Модулів	1
Змістових модулів	5
Лекції	36 год.
Семінарські	–
Практичні	12 год.
Лабораторні	–
Самостійна робота	42 год.
Індивідуальні завдання	–
Вид контролю	залік

2. Предмет, мета та завдання навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «*Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист*» є система законодавчих актів, соціально-економічних, організаційних, технічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, які забезпечують працездатність і збереження здоров'я людини у процесі праці, та способи захисту людей в умовах повсякденного життя та у надзвичайних ситуаціях.

Метою викладання навчальної дисципліни «*Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист*» є надання знань та формування умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, екологічної та науково-освітньої діяльності) та для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, формування у здобувачів освіти відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Основні завдання навчальної дисципліни «*Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист*» є:

– набуття здобувачами освіти знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантування збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності;

– опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях;

– формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятого ризику.

Передумови вивчення навчальної дисципліни. Для вивчення дисципліни «*Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист*» необхідними є отримані здобувачами освіти знання та вміння із предметів основи правознавства, основи здоров'я, екологія, географія, фізика, біологія (шкільний курс).

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Компетентності	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 7. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
Спеціальні компетентності (СК)	СК 11. Здатність організовувати власну професійну діяльність, застосовувати знання для розв'язання практичних ситуацій, ухвалювати рішення відповідно до законодавства.

Зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання (РН)

РН 18. Дотримуватися безпеки життєдіяльності та вживати заходів щодо збереження навколишнього середовища.
--

У результаті вивчення навчальної дисципліни *«Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист»* здобувач освіти повинен:

знати:

- основні поняття дисципліни;
- систему управління охороною праці;
- органи державного нагляду і громадського контролю за охороною праці;
- причини виробничих травм і професійних захворювань;
- основи фізіології та гігієни праці;
- основи електробезпеки;
- основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.
- джерела небезпеки та їх класифікацію;
- концепцію допустимого ризику;
- загальні положення управління ризиком;
- системи забезпечення життєдіяльності людини;
- причини та характер виникнення природних небезпек;
- причини та характер виникнення техногенних небезпек;
- заходи захисту від небезпек, пов'язаних з транспортними засобами;
- основні заходи та засоби захисту від джерел випромінювання;
- загальні причини виникнення соціальних та політичних небезпек;
- причини виникнення, загальну характеристику та класифікацію надзвичайних ситуацій;
- вимоги до систем оповіщення, організації зв'язку та медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях;
- дії адміністрації, персоналу та населення при виникненні надзвичайних ситуацій;
- основні законодавчі та нормативні акти з питань безпеки життєдіяльності;
- принципи та методи забезпечення безпеки життєдіяльності;
- нормативну та організаційно-методичну основу систему управління безпекою життєдіяльності;

вміти:

- оцінювати вплив виробничих шкідливих факторів на працездатність робітників та на ефективність праці;
- ефективно використовувати законодавчу та нормативну базу в своїй професійній діяльності;
- аналізувати умови праці за наявністю шкідливих виробничих факторів;
- раціонально та ефективно організовувати працю на робочому місці;
- використовувати у разі необхідності засоби попередження і усунення небезпечних природних та виробничих явищ (пожеж, аварій, повень тощо);
- оцінювати середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, проводити моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтовувати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;

- обґрунтовувати та забезпечувати виконання комплексу робіт на об'єкті з попередження виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків;
- орієнтуватися в основних нормативно-правових актах в області забезпечення безпеки;
- забезпечувати координацію зусиль виробничого колективу в попередженні виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;
- аналізувати механізми впливу небезпек на людину, визначати характер взаємодії організму людини з небезпеками середовища існування з урахуванням специфіки механізму токсичної дії небезпечних речовин, енергетичного впливу та комбінованої дії вражаючих факторів;
- прогнозувати вірогідність настання надзвичайних ситуацій та їх масштаби.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		лекцій	практичних	самоост. роботи
Змістовий модуль 1. Правові та організаційні основи охорони праці. Охорона праці в галузі				
<i>Тема 1.</i> Вступ. Мета і завдання дисципліни. Загальні правові та організаційні питання охорони праці. Галузеві стандарти	4	2	–	2
<i>Тема 2.</i> Державний і громадський контроль за охороною праці, відомчий контроль. Органи державного нагляду за охороною праці	4	2	–	2
<i>Тема 3.</i> Інструктування з безпеки праці. Поняття про виробничий травматизм і профзахворювання. Розслідування нещасних випадків на виробництві	8	2	2	4
Разом за змістовим модулем 1	16	6	2	8
<i>Тематичне оцінювання</i>				
Змістовий модуль 2. Основи фізіології та гігієни праці				
<i>Тема 4.</i> Виробнича санітарія та гігієна праці.	6	2	2	2
<i>Тема 5.</i> Освітлення виробничих приміщень	2	2	–	2
<i>Тема 6.</i> Гігієнічна класифікація праці. Атестація робочих місць за умовами праці.	2	2	–	–
Разом за змістовим модулем 2	10	6	2	4
<i>Тематичне оцінювання</i>				
Змістовий модуль 3. Основи електробезпеки. Надання першої допомоги потерпілим при нещасних випадках				
<i>Тема 7.</i> Вплив електричного струму на організм людини. Електричні травми, їх види. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом.	6	2	–	4
<i>Тема 8.</i> Стислі основи анатомії людини. Послідовність, принципи й засоби надання першої медичної допомоги. Дії у важких випадках.	6	2	2	2
Разом за змістовим модулем 3	12	4	2	6
<i>Тематичне оцінювання</i>				
Змістовий модуль 4. Теоретичні основи безпека життєдіяльності. Джерела небезпеки життєдіяльності людини				
<i>Тема 9.</i> Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.	4	2	2	2
<i>Тема 10.</i> Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	4	2	–	2
<i>Тема 11.</i> Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах	4	2	–	2
<i>Тема 12.</i> Пожежна безпека	4	2	–	2

Тема 13. Хімічна безпека	4	2	–	2
Тема 14. Радіаційна безпека	4	2	–	2
Тема 15. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристика. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС. Інформаційні небезпеки	10	2	4	2
Разом за змістовим модулем 4	34	14	6	14
Тематичне оцінювання				
Змістовий модуль 5. Основи цивільного захисту населення і територій				
Тема 16. Законодавчі та нормативноправові основи цивільного захисту.	4	2	–	2
Тема 17. Планування заходів з питань цивільного захисту	6	2	–	4
Тема 18. Забезпечення заходів і дій в межах завдань єдиної системи цивільного захисту	6	2	–	4
Разом за змістовим модулем 5	16	6	–	10
Тематичне оцінювання				
Всього годин:	90	36	12	42

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Правові та організаційні основи охорони праці. Охорона праці в галузі

Тема 1. Вступ. Мета і завдання дисципліни. Загальні правові та організаційні питання охорони праці. Галузеві стандарти

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці.

Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Тема 2. Державний і громадський контроль за охороною праці, відомчий контроль. Органи державного нагляду за охороною праці

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.

Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Тема 3. Інструктування з безпеки праці. Поняття про виробничий травматизм і профзахворювання. Розслідування нещасних випадків на виробництві

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Змістовий модуль 2. Основи фізіології та гігієни праці

Тема 4. Виробнича санітарія та гігієна праці

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами). Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони.

Розрахунок кількості припливу повітря, необхідного для провітрювання виробничого приміщення.

Тема 5. Освітлення виробничих приміщень

Природне, штучне, суміщене освітлення. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення. Джерела штучного освітлення, лампи і світильники. Загальний підхід до проектування систем освітлення.

Визначення освітленості на робочому місці.

Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів. Характеристики полів і випромінювань. Нормування електромагнітних випромінювань. Прилади та методи контролю. Захист від електромагнітних випромінювань і полів.

Тема 6. Гігієнічна класифікація праці. Атестація робочих місць за умовами праці.

Класифікація умов праці.

Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці. Позапланова атестація робочих місць.

Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень. Енерго- та водопостачання, каналізація, транспортні комунікації. Вимоги охорони праці до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць.

Змістовий модуль 3. Основи електробезпеки, пожежної безпеки. Надання першої допомоги потерпілим при нещасних випадках

Тема 7. Характерні причини виникнення пожеж. Пожежонебезпечні властивості речовин. Вплив електричного струму на організм людини. Електричні травми, їх види. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.

Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння.

Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.

Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку та дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисні засоби і заходи.

Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Тема 8. Стислі основи анатомії людини. Послідовність, принципи й засоби надання першої медичної допомоги. Дії у важких випадках

Стислі основи анатомії людини. Послідовність, принципи й засоби надання першої медичної допомоги. Дії у важких випадках. Основні принципи надання першої допомоги: правильність, доцільність дії, швидкість, рішучість, спокій. Засоби надання першої медичної допомоги. Медична аптечка, її склад, призначення, правила користування.

Змістовий модуль 4. Теоретичні основи безпека життєдіяльності. Джерела небезпеки життєдіяльності людини

Тема 9. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства.

Аксіоми безпеки життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна.

Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності. Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Загальний аналіз ризику і проблем безпеки складних систем, які охоплюють людину (керівник, оператор, персонал, населення), об'єкти техносфери та природне середовище. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийнятного ризику. Розподіл

підприємств, установ та організацій за ступенем ризику їхньої господарської діяльності щодо забезпечення безпеки та захисту населення і територій від НС.

Тема 10. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки та навколишнє середовище.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.

Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки.

Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Тема 11. Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах

Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу. Втрати міцності, деформації, провали і руйнування будівель та споруд. Пошкодження енергосистем, інженерних і технологічних мереж.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами.

Тема 12. Пожежна безпека

Загальні поняття про основи теорії розвитку та припинення горіння. Етапи розвитку пожежі. Зони горіння, теплового впливу, задимлення, токсичності. Небезпечні для людини фактори пожежі. Вибух. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища. Класифікація об'єктів за їхньою пожежо-вибухонебезпекою. Показники пожежо-вибухонебезпеки речовин і матеріалів. Законодавча база в галузі пожежної безпеки. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій, Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.

Тема 13. Хімічна безпека

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини. Характеристика класів небезпеки згідно із ступенем їхньої дії на організм людини. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин. Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за

хімічною небезпекою. Типологія аварій на хімічно-небезпечних об'єктах та вимоги до їхнього розміщення і розвитку. Захист приміщень від проникнення токсичних аерозолів. Організація дозиметричного й хімічного контролю.

Тема 14. Радіаційна безпека

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Фази аварій та фактори радіаційного впливу на людину. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Гостре опромінення. Хронічне опромінення. Нормування радіаційної безпеки. Рівні втручання у разі радіаційної аварії. Вимоги до розвитку і розміщення об'єктів атомної енергетики. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри. Категорії зон радіоактивно забруднених територій внаслідок аварії на ЧАЕС. Режими захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Тема 15. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристика. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС. Інформаційні небезпеки

Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори; збройні напади, захоплення й утримання об'єктів державного значення; встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві), викрадання зброї та небезпечних речовин з об'єктів їхнього зберігання, використання, переробляння або під час транспортування. Класифікація об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій. Аналіз аварійних ситуацій під час технологічного тероризму. Антитерористичні критерії оцінки уразливості та підвищення стійкості роботи об'єктів підвищеної небезпеки. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини. Корупція і криміналізація суспільства. Маніпуляція свідомістю. Розрив у рівні забезпечення життя між різними прошарками населення. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор небезпеки. Види злочинних посягань на людину. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку.

Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Захисні властивості людського організму. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості. Поняття про психоемоційні напруження (стрес). Види напруження. Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Частота змін стресових станів у людей, що знаходяться в районі НС.

Змістовний модуль 5. Основи цивільного захисту населення і територій

Тема 16. Законодавчі та нормативноправові основи цивільного захисту.

Загальні положення кодексу цивільного захисту.

Галузевий моніторинг за станом безпеки у відповідній сфері відповідальності центральних органів виконавчої влади.

Територіальний моніторинг за об'єктами, ресурсами, процесами і системами захисту та ліквідації НС, стану впровадження превентивних заходів щодо зменшення їхніх масштабів.

Методичні положення ідентифікації та паспортизації об'єктів господарювання щодо визначення потенційної небезпеки. Визначення та аналіз небезпек, пов'язаних з порушенням умов безпечної експлуатації ОГ. Виявлення небезпечних речовин та критичних умов їх прояву.

Основні етапи аналізу НС та прогнозування їхніх наслідків. Опис явищ, що прогнозуються, перелік вихідних даних. Способи виявлення потенційно-небезпечних зон з імовірними джерелами НС. Зонування територій за ступенем небезпеки.

Тема 17. Планування заходів з питань цивільного захисту

Структурно-функціональна модель протидії НС (попереджувальна, компенсаційна, комплексна тощо).

Методика розроблення планів з попередження НС. Комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів щодо запобігання та мінімізації наслідків НС природного характеру.

Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу ОГ до дій у НС, організація і проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з відпрацювання заходів за планами реагування на НС, локалізації та ліквідації аварій.

Тема 18. Забезпечення заходів і дій в межах завдань єдиної системи цивільного захисту

Забезпечення техногенної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях, як складової частини цивільного захисту.

Шляхи і способи підвищення стійкості роботи промислових об'єктів. Забезпечення надійного захисту та життєзабезпечення виробничого персоналу. Захист та раціональне розміщення основних виробничих фондів, зонування території об'єкту.

Організація і проведення досліджень з оцінки стійкості об'єкта в НС (межа стійкості, найбільш уразливі його елементи, характер і ступень руйнувань і ушкоджень, можливі збитки, межа доцільного підвищення стійкості).

Основні поняття дисципліни.

Охорона праці.. Ризик. Виробниче середовище. Нормативно-правові акти. Інструкція. Умови праці. Безпека праці. Шкідливий виробничий фактор. Небезпечний виробничий фактор. Виробнича травма. Професійне захворювання. Роботодавець. Працівник. Безпека життєдіяльності. Небезпека. Середовище існування. Природне середовище. Соціальне середовище. Техногене середовище. Надзвичайна ситуація. Стихіні лиха. Катастрофа. Аварія. ГДК. Гомеостаз. Адаптація. Цивільний захист. Режим підвищеної готовності. Режим надзвичайної ситуації. Режим надзвичайного стану. Сховище. Протирадіційне укриття. Евакуація.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Вступ. Мета і завдання дисципліни. Загальні правові та організаційні питання охорони праці. Галузеві стандарти	2
2.	Тема 2. Державний і громадський контроль за охороною праці, відомчий контроль. Органи державного нагляду за охороною праці	2
3.	Тема 3. Інструктування з безпеки праці. Поняття про виробничий травматизм і професійні захворювання. Розслідування нещасних випадків на виробництві	2
4.	Тема 4. Виробнича санітарія та гігієна праці	2
5.	Тема 5. Освітлення виробничих приміщень	2
6.	Тема 6. Гігієнічна класифікація праці. Атестація робочих місць за умовами праці	2
7.	Тема 7. Вплив електричного струму на організм людини, електричні травми, їх види. Безпечні методи звільнення потерпілого від дії електричного струму	2
8.	Тема 8. Стислі основи анатомії людини. Послідовність, принципи й засоби надання першої медичної допомоги.	2
9.	Тема 9. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	2
10.	Тема 10. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	2
11.	Тема 11. Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Типологія аварій на потенційно небезпечних об'єктах	2
12.	Тема 12. Пожежна безпека	2
13.	Тема 13. Хімічна безпека	2
14.	Тема 14. Радіаційна безпека	2
15.	Тема 15. Соціально-політичні небезпеки. Їхні види та особливості. Соціальні та психологічні чинники ризику. Інформаційні небезпеки	2
16.	Тема 16. Законодавчі та нормативно-правові основи цивільного захисту	2
17.	Тема 17. Планування заходів з питань цивільного захисту	2
18.	Тема 18. Забезпечення заходів і дій в межах завдань єдиної системи цивільного захисту	2
Усього годин		36

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 3. Визначення економічних наслідків травматизму	2
2.	Тема 4. Розрахунок кількості припливу повітря, необхідного для провітрювання виробничого приміщення	2
3.	Тема 8. Загальні принципи надання першої долікарської допомоги потерпілим	2
4.	Тема 9. Аналіз ризику виникнення небезпеки	2
5.	Тема 15. Впливи факторів соціального середовища на людину	2
6.	Тема 15. Здоров'я і механізми його підтримки. Стани втоми і стресу	2
Усього годин:		12

8. Самостійне вивчення

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці.	2
2.	Тема 2. Права працівників на охорону праці на підприємстві, на пільги і компенсації за шкідливі умови праці. Охорона праці жінок і підлітків. Порядок забезпечення засобами індивідуального та колективного захисту	2
3.	Тема 3. Алкоголізм і безпека праці. Профзахворювання і профотруєння. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань і отруєнь. Обов'язки, права та відповідальність за порушення правил безпеки	2
4.	Тема 3. Поняття про виробничу санітарію як систему організаційних, гігієнічних та санітарно-технічних заходів. Шкідливі виробничі фактори (шум, вібрація, іонізуючі випромінювання тощо), основні шкідливі речовини, їх вплив на організм людини	2
5.	Тема 4. Освітлення виробничих приміщень. Класифікація виробничого освітлення. Загальний підхід до проектування систем освітлення	2
6.	Тема 5. Лікувально-профілактичне харчування. Фізіологія праці. Чергування праці і відпочинку. Виробнича гімнастика. Дотримання норм піднімання і переміщення важких речей неповнолітніми і жінками. Санітарно-побутове забезпечення працівників	2
7.	Тема 7. Горіння речовин і способи його припинення. Умови горіння. Спалах, загоряння, самозагоряння, горіння, тління. Легкозаймисті і горючі рідини. Займисті, важкозаймисті і незаймисті речовини, матеріали та конструкції. Поняття вогнестійкості	2
8.	Тема 7. Класифікація виробничих приміщень відносно небезпеки ураження працівників електричним струмом. Допуск до роботи з електрикою і електрифікованими машинами. Колективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках. Попереджувальні написи, плакати та пристрої, ізолювальні прилади. Занулення та захисне заземлення, їх призначення	2
9.	Тема 8. Поняття про виробничу санітарію як систему організаційних, гігієнічних та санітарно-технічних заходів. Шкідливі виробничі фактори (шум, вібрація, іонізуючі випромінювання тощо), основні шкідливі речовини, їх вплив на організм людини. Лікувально-профілактичне харчування. Фізіологія праці. Чергування праці і відпочинку. Виробнича гімнастика. Дотримання норм піднімання і переміщення важких речей неповнолітніми і жінками. Санітарно-побутове забезпечення працівників	2
10.	Тема 9. Перша медична допомога при запорошуванні очей, пораненнях, вивихах, переломах. Припинення кровотечі з рани, носа, вуха, легенів, стравоходу. Надання першої медичної допомоги при непритомності (втраті свідомості), шоку, тепловому та сонячному ударах, опіку, обмороженні. Правила першої допомоги дихання.	2

	Положення потерпілого і дії особи, яка надає допомогу. Непрямий масаж серця. Порядок одночасного виконання масажу серця та штучного дихання	
11.	Тема 10. Ризик як кількісна оцінка небезпек. Концепція прийнятого ризику	2
12.	Тема 11. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки. Природні пожежі	2
13.	Тема 12. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Гідродинамічні об'єкти та їхнє призначення	2
14.	Тема 13. Пожежна безпека. Показники пожежовибухонебезпечних речовин і матеріалів. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій	2
15.	Тема 14. Радіаційна безпека. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри	2
16.	Тема 15. Хімічна безпека. Типологія аварій на хімічно-небезпечних об'єктах та вимоги до їхнього розміщення та розвитку	2
17.	Тема 16. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС	
18.	Тема 17. Методичні положення ідентифікації та паспортизації об'єктів господарювання щодо визначення потенційної небезпеки. Визначення та аналіз небезпек, пов'язаних з порушенням умов безпечної експлуатації ОГ	2
19.	Тема 17. Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу ОГ до дій у НС, організація і проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з відпрацювання заходів за планами реагування на НС, локалізації та ліквідації аварій	2
20	Тема 18. ЦЗ в сучасних умовах. НС воєнного часу (особливого періоду) та їх вплив на життєдіяльність населення	2
21.	Тема 18. Психологічна допомога населенню, яке постраждало внаслідок НС. Профілактика гострих панічних реакцій, психогенних нервово-психічних порушень. Принципи та методи психологічної допомоги при посттравматичному стресі. Технології профілактики посттравматичних стресових розладів	2
	Усього годин	42

9. Засоби оцінювання навчальної дисципліни

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти здійснюється шляхом поточного контролю, тематичної та семестрової атестацій.

Для перевірки рівня засвоєння знань, умінь та навичок з дисципліни використовуються усний, письмовий та тестовий контроль, а також методи самоконтролю і самооцінки. Діагностування рівня успішності здобувачів освіти здійснюється шляхом індивідуальної і фронтальної перевірки в процесі виконання завдань до практичних занять, опитування, контрольних, самостійних робіт, індивідуальних завдань, перевірки конспектів.

Оцінка з дисципліни «*Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист*» визначається з урахуванням результатів поточної навчальної діяльності

здобувачів освіти та оцінок засвоєння ними окремих тем, змістових модулів на підставі наведених критеріїв оцінювання їх навчальних досягнень з дисципліни.

Передбачено 5 тематичних оцінювань відповідно до змістових модулів програми.

Підсумковий контроль — *залік* (семестрова атестація), оцінка за який визначається як середня зважена за результатами тематичних атестацій, отриманих здобувачем освіти під час вивчення дисципліни.

10. Критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів освіти здійснюється за **національною чотирибальною шкалою** з урахуванням цифрового формату навчання і рівня сформованості компетентностей.

Оцінка «5» (відмінно)

Здобувач освіти виявив всебічне і глибоке знання програмного матеріалу, вміння виконувати всі завдання, передбачені програмою; розуміє взаємозв'язок головних понять дисципліни та їх значення для майбутньої професії. Вільно використовує термінологію дисципліни, розуміє та пояснює значення всіх понять.

Знає зміст та значення законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, розуміє та пояснює важливість їх дотримання і виконання в умовах професійної діяльності.

Описує ситуації, характеризує виробничі ситуації в розрізі дотримання вимог охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Засвоїв основну й ознайомився з додатковою літературою; вміє опрацьовувати знайдену інформацію та самостійно використовувати її відповідно до поставленої мети.

При виконанні практичних робіт виконує необхідні розрахунки без помилок, користується, в разі необхідності, довідковими матеріалами. Звіти з практичних робіт оформлені відповідно до вимог, вчасно здані.

Виконав 100 % обсягу самостійної роботи.

За результатами тестування правильно відповідає на 90-100 % питань.

Оцінка «4» (добре)

Здобувач освіти вільно володіє визначеним програмою навчальним матеріалом, розуміє значення понять дисципліни. Використовує основні та додаткові джерела інформації; здатен до самостійного опрацювання матеріалу, але зрідка потребує консультації викладача. Вміє застосовувати здобуті знання на практиці.

Самостійно і правильно виконує практичні завдання. В розрахунках допускає несуттєві помилки, які самостійно виправляє, в деяких випадках потребує консультацій викладача.

Виявляє знання основних законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, розуміє важливість їх дотримання та виконання в умовах професійної діяльності.

Здійснює аналіз виконання вимог охорони праці в умовах виробництва; може навести приклади прикладів, що ґрунтуються на його власних спостереженнях, розповідях викладача тощо.

Завдання виконує у встановлені терміни, у повному обсязі. Звіти з практичних робіт оформлені відповідно до вимог, вчасно здані.

Виконав не менше 90 % обсягу самостійної роботи.

За результатами тестування правильно відповідає на 70-89 % питань.

Оцінка «3» (задовільно)

Здобувач освіти відтворює визначення понять дисципліни і формулювання тверджень. Може за допомогою викладача встановити причинно-наслідкові зв'язки. Відповідає за планом, однак не здатний до аналізу питань.

Виявляє елементарні знання основних нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки життєдіяльності.

За допомогою викладача здійснює аналіз виконання вимог охорони праці в умовах виробництва; без пояснень наводить приклади, що ґрунтуються на розповідях викладача.

При виконанні практичних робіт розв'язує завдання за зразками з частковим поясненням. Допускає помилки, для виправлення яких потребує консультацій викладача. Роботи виконуються за типовими нескладними алгоритмами дій, у неповному обсязі. Порушуються терміни здачі звітів.

Виконав не менше 70 % обсягу самостійної роботи.

За результатами тестування правильно відповідає на 50-69 % питань.

Оцінка «2» (незадовільно)

Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання окремих виробничих ситуацій з охорони праці в галузі та безпеки життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуації. За допомогою викладача розповідає про основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці та безпеки життєдіяльності, допускає при цьому суттєві помилки. Відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.

Не може дати визначення основних понять дисципліни.

При виконанні практичних робіт припускаються суттєві помилки. Не може працювати без постійних консультацій викладача; за допомогою викладача виконує елементарні завдання. Порушуються терміни здачі звітів з практичних робіт, виконуються не всі роботи.

Виконав менше 50 % обсягу самостійної роботи.

За результатами тестування правильно відповідає менше, ніж на 50% питань.

Таблиця відповідності результатів контролю знань здобувачів освіти, рівень знань яких оцінюється за 4-бальною шкалою, у системі ECTS

За бальною шкалою	4-ка	Оцін в ЕКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)		A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
4 (добре)		B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
		C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
3 (задовільно)		D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний

		матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
	Е	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

11. Методичне забезпечення

1. Програма навчальної дисципліни.
2. Силабус навчальної дисципліни.
3. Конспекти лекцій.
4. Комп'ютерні презентації з тем програми.
5. Тестові завдання.
6. Методичні рекомендації до проведення практичних занять.
7. Методичні рекомендації до самостійного вивчення.

12. Рекомендована література

Основна

1. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. Харків : Факт, 2005. 348 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010. 384 с.
3. Грибан В.Г. Охорна праці: навчальний посібник, 2-ге видання, Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 265 с.
4. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. Луганськ : Вид-во СНУ імені В. Даля, 2006. 284 с.
5. Основи охорони праці: Підручник. Львів : УАД, 2006. 336 с.
6. Яворська Л.А. Безпека життєдіяльності: навч.-метод. посібник з контрольними запитаннями. 2007.

Допоміжна

1. Баб'як О.С., Сітенко І.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. Харків : Ранок, 2000. 304 с.
2. Безпека життєдіяльності та цивільний захист. Конспект лекцій. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 155 с.
3. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. «Безпека життєдіяльності»: навчально-контролюючі тести. Київ : «Саміт-книга», 2005. 148 с.
4. Депутат О.П., Коваленко І.В., Мужик І.С., Цивільна оборона. Навчальний посібник / За ред. Кашина П.І. Львів : П.П. «Васильович К.І.», 2005. 338 с.
5. Літвак С.М., Михайлюк В.О. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. Миколаїв : ТОВ «Компанія ВІД». 2001. 230 с.

6. Пістун І.П. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. Львів : «Тріада плюс», 2011. 436 с.
7. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МНС України від 19.10.2004 року № 126.
8. Серіков Я.О. Основи охорони праці: Навч. Посіб. Харків : ХНАМГ, 2007. 227 с.
9. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога при НС: Навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 138 с.
10. Ярошевська В.М., Ярошевський М.М., Москальов І.В. Безпека життєдіяльності. Київ : НМЦ, 1997. 292 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL : <http://www.rada.kiev.ua>
2. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)» URL: <https://nau.ua>
3. Кабінет Міністрів України. URL : <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. URL : <http://www.mns.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Держгірпромнагляду. URL : <http://www.dnop.kiev.ua>
6. Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. URL : <http://www.social.org.ua>
7. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді нац. безпеки і оборони України. URL : <http://www.erriu.ukrtel.net.net/index.htm>